

2. fejezet

Politikai vezetők: kormányfői karrier és teljesítmény

Körösenyi András – Hajdú András – Ondré Péter

Jelen fejezetben a hazai politikai vezetőknek csak azon legszűkebb körét vizsgáljuk, akik az 1990–2014 között időszakban a kormányfői pozíciót is megszerezték (lásd az 1. táblázatot). Célunk a politikai karrierjük során miniszterelnökké vált politikai vezetők tevékenységének deskriptív leírása és összehasonlítása. Az elemzésben az inkumbens időszeakra koncentrálnk, noha egy-egy vonatkozásban kitérünk az azon kívül eső időszeakra is.

1. A politikai vezető és a vezetés fogalma

Mit jelent a vezetés a szűkebb értelemben vett politikatudományi irodalomban? Írásunk szempontjából a két legfontosabb megközelítés a következő.¹ A hatalomközpontú, institucionalista megközelítésben a vezetés formális hatalmi pozíción alapuló *top-down* viszony a beosztottakkal, illetve állampolgárokkal szemben. Utóbbiak a hierarchikus alárendeltségük következtében engedelmeskedni kötelesek. A vezetés itt irányítást és parancsadást jelent, inkább *headship*, mint *leadership*.² A hatalom birtokolható, „tulajdonolható”, mint valami tárgyasított, megszerezhető és elveszíthető jószág. A politikusok célja e pozíció megszerzése, hiszen az automatikusan hatalommal jár. A behaviorista megközelítésben ezzel szemben a politikai vezetés nem egyoldalú, felülről lefelé irányuló, s a kényszerítés lehetőségét is magában rejtő, hanem kétoldalú, a kölcsönösség elemeit is magában foglaló viszony. A vezető tekintélye itt nem elsősorban formális hatalmi pozíción vagy autoritáson nyugszik – a vezető sokszor nem is rendelkezik ilyennel –, hanem informális tekintélyen, a „követni készség” kialakításának képességén. A vezetőknek való engedelmesség ebben a felfogásban önkéntes követést jelent.³ Vezető alatt, a behaviorista megközelítést követve azt a személyt értjük, aki egy csoport viselkedését befolyásolja anélkül, hogy feltétlenül annak formálisan is az élén állna.

---

¹ Vö. Cris SHORE: „Anthropology” in *The Oxford Handbook of Political Leadership*, edited by R.A.W. RHODES and Paul t’ HART (Oxford: Oxford U.P. 2014) 178.

² Barbara KELLERMAN: *Leadership: Multidisciplinary Perspectives* (Prentice-Hall, N.J.: Englewood Cliffs 1984).

³ Gardner szerint vezetést elsősorban a rábeszélés, a meggyőzés folyamatának kell tekintenünk. John W. GARDNER: *On Leadership* (The Free Press 1990) 1. Lásd még erről: James MacGregor BURNS: *Leadership* (New York: Harper–Row 1978), továbbá Jean BLONDEL: *Political Leadership* (London: Sage 1987).

Jelen munkában az összehasonlító politikatudomány deskriptív-analitikus megközelítését alkalmazzuk, így a politikai vezetésről kialakult két fenti hagyomány mindegyikére támaszkodunk. Az inkumbens, azaz a kormányzat élén álló politikai vezetőket vizsgáljuk, egyebek mellett hatalomgyakorlásuk módja szempontjából is, azaz merítünk a hatalomorientált megközelítésből. Ugyanakkor az is érdekel minket, hogy melyek e hatalmi pozíció megszerzésének és megtartásának a forrásai (pl. pártfunkciók vagy választói támogatás), és az inkumbens pozícióért versengő vagy annak megőrzésére törekvő politikai vezetők milyen eszközöket alkalmaznak politikai cselekvésük során. A politikai vezetés a hatalom megszerzésére, illetve megtartására irányul, azaz mindig *hatalomgyakorlás*.⁴ Része a *hard-power* alkalmazása⁵ is, különösen, ha a kormányzat vezetéséről van szó. Része a politikai vízió megfogalmazása is, továbbá közpolitikai célok megvalósítására irányul és nem, vagy nem kizárólag a hatalom öncélú fenntartására.⁶ Olyan tevékenységeket is magában foglal, amelyek messze túlmutatnak a formális hatalmi eszköztáron, a nyers hatalom alkalmazásán – noha az is a részét alkotja. A vezetés még az inkumbens pozíciójában is gyakran inkább a *soft-power* eszközeinek az alkalmazását jelenti (mint például a meggyőzés, rábeszélés).⁷ A továbbiakban tehát az institucionalista és a behaviorista megközelítésre egyaránt építünk. Összefoglalóan: a politikai vezetést olyan cselekvésként definiáljuk, amely felöleli a kollektív célok kitűzését, a politikai folyamatok irányítását, befolyásolását, a politikai mozgástér megszerzését és fenntartását, továbbá a támogatók mozgósítását a kitűzött célok megvalósítása érdekében.⁸

----- 1. táblázat helye kb itt -----

2. Kormányfők a magyar politikában

A kormányfők vizsgálatában öt aspektusra fogunk kitérni. Először a kormányfők rekrutációjával és karrierútjával foglalkozunk. A kérdésünk az, hogy honnan jöttek és miként váltak első számú vezetővé a rendszerváltás utáni magyar kormányfők? Másodszor a

---

⁴ A cél/eszköz dichotómiának megfelelően analitikusan megkülönböztetjük a politikai vezetés mint cselekvés két összetevőjét: a szubsztantív célok kitűzését és elérését (közpolitika) és a vezetés lehetőségfeltételeinek vagy másképpen, a hatalomgyakorlás feltételeinek a megteremtését (kormányzóképeség).

⁵ Mark PHILP: *Political Conduct* (Cambridge: Harvard U.P. 2007) 171.

⁶ Robert C. TUCKER: *Politics as Leadership* (Columbia and London: University of Missouri Press 1995) 25–26.

⁷ A hard- és soft-power megkülönböztetéséről lásd: J. NYE: *The Powers to Lead* (Oxford: Oxford University Press 2008).

⁸ Lewis J. EDINGER: "A Preface to Studies in Political Leadership" in Gabriel SHEFFER (ed.): *Innovative Leaders in International Politics* (Albany: State University of New York Press 1993) 3–20.

pártvezetői arcukat próbáljuk megrajzolni, hiszen az európai politikában a kormányfők jellemzően a pártvezetők közül kerülnek ki. Itt azt kérdezzük, hogy miként uralják közvetlen hatalmi bázisukat, pártjukat, és milyen támogatást meríthetnek onnan? Harmadszor kormányfői tevékenységüket elemezzük. Miként uralják és működtetik a kormányzatot? Milyen erőforrást jelent az inkumbencia a politikai vezető számára? Negyedszer a választási, illetve az állampolgári támogatás dimenzióját vizsgáljuk. Hogyan alakul a politikai vezetők népszerűsége, állampolgári támogatása? Ötödször a politika perszonalizációs trendjét vizsgáljuk. Milyen területeken jelent meg és hogyan hatott a politikai vezetésre ez a trend? Ezt követően a nemzetközi politikatudomány egy ismert vezetőtipológiáját alkalmazva hasonlítjuk össze a magyar kormányfőket egymással, majd a szerepfelfogásuk és hatásuk alapján hasonlítjuk őket össze. Ez az öt kérdéskör, az ezt követő vezető tipológia, majd a szerepfelfogás és hatás fejezetünk szerkezetét és a kifejtés sorrendjét is strukturálja. Végül összefoglaljuk a főbb megállapításokat és megfogalmazunk néhány konklúziót.

*Karrierút*⁹

A rendszerváltás utáni magyar politikai rendszer első számú vezetőivé, miként a parlamentáris országokban általában, a miniszterelnökök váltak. A kormányfők politikai arculatát és karrierútjának jellegét több tényező is meghatározza. A kormányfői karrier és a szociokulturális háttér rövid felidézése mellett ezek közül az alábbiakban háromra térünk ki: a politikai hovatartozásra, a pártpolitikai vagy szakmai karrier szerepére, és a politikusi karrier csúcsát jelentő kormányfői megbízatás hosszára.¹⁰

Horn, Medgyessy és Gyurcsány beágyazottak voltak a rendszerváltás előtti pártállami rendszerbe, politikai karrierjük meghatározó eleme volt az MSZMP testületeiben, a KISZ-ben, vagy éppen a kormányzatban viselt funkció. Arculatuk azonban egymástól is jelentősen eltért: a munkáskáder Horn személyiségével, stílusával a Kádár-kor világát idézte.¹¹

---

⁹ Az alábbi pontban KÖRÖSÉNYI András – TÓTH Csaba – TÖRÖK Gábor: *A Magyar Politikai Rendszer* című munkájára támaszkodtunk (Budapest: Osiris 2007) 110–111. A képviselőcsoportok arculatáról bővebben lásd: ILONZKI Gabriella 2006: „Konszolidáció vagy bezárkózás? A 2006-ban megválasztott képviselők jellemzői” in KARÁCSONY Gergely (szerk.): *A 2006-os Országgyűlési választások. Elemzések és adatok* (Budapest: DKMKA 2006) 229–251.

¹⁰ Meg kell jegyeznünk, hogy Antall, Boross, Horn és Medgyessy esetével szemben Gyurcsány, Orbán, Bajnai karrierje még nem, vagy nem feltétlenül zárult le. Elemzésünk a 2014 végéig terjedő időszakra vonatkozik.

¹¹ SÁRKÖZY Tamás: *Magyarország kormányzása 1978–2012* (Budapest: Park Kiadó 2012).

Medgyessy inkább technokrata; a késői MSZMP reprezentánsa volt.¹² A fiatalabb generációt képviselő Gyurcsány a rendszerváltás előtt KISZ-vezetőként játszott politikai szerep után az üzleti életben, a rendszerváltást követő privatizáció során gazdagodott meg, s egy bő évtizeddel később innen tért vissza a politikába. Életútja jól példázza azt, amikor a politikai tőke gazdaságira váltható, majd mindebből ismét politikai versenyelőny szerezhető.¹³ Bajnai Gordon, bár megfordult az 1980-as évek végi egyetemi-ifjúsági mozgalomban, a második Gyurcsány-kormányban betöltött miniszteri, majd későbbi kormányfői tisztségéért az üzleti életben másfél évtized alatt felépített sikeres karriert szakított meg, amit később, a 2014-es választási kudarcot követően, folytatott.

A jobboldal kormányfői a fentiektől eltérő háttérrel, karrierúttal rendelkeztek. Antall József polgári politikus családból származott: édesapja az 1940-es évek végétől politikai értelemben belső emigrációba kényszerült politikusgeneráció tagja volt. Antall politikamentes szakmai karrier után csak 1988-tól kezdte politikai pályáját, amely 1993-ban bekövetkezett korai haláláig tartott.¹⁴ A kormányzati ciklus még hátralevő rövid idejére kormányfői pozícióba került Boross Péter szintén a hagyományos két világháború közötti, keresztény középosztályból származott. A vidéki, kispolgári háttérű Orbán Viktor a rendszerváltás legfiatalabb, az egyetemi évek után azonnal politikai pályára lépő politikusgenerációjának tagja. Orbán az antikommunizmus és a nemzeti szuverenitás visszaszerzésének Antallnál radikálisabb, kevésbé kompromisszumokra hajló képviselője volt. Politikai szocializációjában a rendszerváltás idején és azt követő politikai életben töltött évek voltak a meghatározóak.¹⁵

.....2. táblázat kb itt....

A kormányfők politikai karrierútjához három megjegyzésünk van. Először is láthattuk, hogy a kormányfői karrierút szinte annyiféle, ahányan vannak. Mégis, a bal- és jobboldali vezetők életútjában láthattunk különbségeket (lásd 2. táblázatot). Másodsor, a miniszterelnökké válás szelekciós szűrői tekintetében két fontos vonást is észrevehetünk. Az egyik, hogy a nyugat-európai demokráciákhoz képest Magyarországon meglepően rövid politikai előélet és

¹² Rádai Eszter nagyinterjúja Medgyessy Péterrel. RÁDAY Eszter: *Pénzügyminiszterek reggelire* (Budapest: Beszélő–Helikon 2001).

¹³ CSIZMADIA Ervin: „Politikai vezetők és politikai környezet II.” *Politikatudományi Szemle*, 2006/ 4. 23., továbbá DEBRECZENI József: *Az új miniszterelnök* (Budapest: Osiris 2006).

¹⁴ Antall Józsefről bővebben lásd: DEBRECZENI József: *A miniszterelnök. Antall József és a rendszerváltozás* (Budapest: Osiris 1998); OSSKÓ Judit: *Antall József – Kései memoár* (Budapest: Corvina Kiadó 2013).

¹⁵ Orbán Viktor politikai karrierjéről lásd DEBRECZENI József: *Orbán Viktor* (Budapest: Osiris 2002); Igor JANKE: *Hajrá magyarok! Az Orbán Viktor-sztori egy lengyel újságíró szemével* (Göd: Rézbong Kiadó 2013).

tapasztalatszerzés után kormányfővé lehetett válni, és nemcsak a rendszerváltást követő első évtizedben, de az ezredfordulót követően is. Míg például a német vagy brit politikában a legsikeresebb politikai vezetők csak több évtizedes pártpolitikai, képviselői vagy/és kormányzati politikai tapasztalattal a hátuk mögött ülhetek bele a kormányfői székbe,¹⁶ a magyar kormányfők alig „szagoltak puskaport”, és máris az ország élére kerültek. A másik jellegzetes vonás, hogy a szocialista párt – a parlamenti és pártpolitikai karrierúthoz képest – Medgyessy, Gyurcsány és Bajnai esetében egyenesen *outsiderből* csinál miniszterelnök-jelöltet, majd kormányfőt: egyikük sem volt parlamenti képviselő, amikor miniszterelnök-jelöltté váltak, és csak Gyurcsány lépett be a szocialista pártba és próbált ott is politikai háttérrel biztosítani magának (lásd a 2. táblázatot).

Végül, az 1. táblázatban láthattuk a különbségeket abban, hogy kit hányszor választanak miniszterelnökké, illetve milyen hosszú ideig tölti be a kormányfői tisztséget. A legsikeresebb Orbán, aki több szempontból is kiemelkedik a kormányfők közül: 1990-óta folyamatosan parlamenti képviselő, két választási vereség után is vissza tudott térni, összesen háromszor nyert választást és kormányfői pozícióját meg tudta őrizni – jelenleg harmadszor miniszterelnök. Ezzel szemben Boross és Bajnai csak rövid, töredék ciklusban töltötték be a tisztséget, ráadásul mindketten pártok közti, illetve a kormányfőt adó párton belüli erőcsoportok közötti megegyezés, és nem parlamenti választás következtében. Bajnai a 2014-es választásokon új pártot alapítva megpróbált visszatérni a politikába, sikertelenül. Horn egyciklusú kormányfő, míg Antall halála miatt nem tudta kitölteni mandátumát. Orbán mellett Gyurcsány volt a másik politikus, aki kormányfőként választásokat tudott nyerni és így megőrizni kormányfői posztját. Mivel azonban töredékmandátummal indult, majd a második ciklus vége előtt lemondásra kényszerült, így összesen mintegy négy és fél évig volt kormányfő. Ezt követően azonban új pártot alapított, és 2014-15 fordulóján is részese a belpolitikai folyamatok alakításának.

Párttámogatás, párton belüli erőviszonyok

Stabil politikai háttér nélkül egyetlen politikus sem tud hosszú időn keresztül vezető pozíciót betölteni, politikai elképzeléseit megvalósítani, ellenfeleivel sikeresen megküzdeni.

---

¹⁶ Konrad Adenauer 43, Willy Brandt 39, Helmut Schmidt 28, Helmut Kohl 21, Angela Merkel pedig 16 éves aktív politikai tapasztalattal rendelkezett, amikor kancellárrá vált. Angliában Churchill 40, Margaret Thatcher 29, Tony Blair 22 éves aktív politizálás után vált kormányfővé. Lásd erről: BRUCK Gábor – VÁGI Zoltán: „Milyen a jó miniszterelnök? II. rész” *Népszabadság*, 2009. június 1. <http://www.nol.hu>

A kormányfői hatalom ereje parlamentáris rendszerekben nem kis mértékben attól függ, hogy a miniszterelnök mennyire tudhatja maga mögött pártját. A valódi politikai korlátot ugyanis nem az ellenzék, hanem elsősorban a saját pártján belüli riválisa vagy/és a koalíciós partner jelenti számára. A magyar közjogi struktúrában a kétharmados törvények miatt az ellenzék a szokásosnál erősebb cselekvési korlátot jelenthet, ugyanakkor a konstruktív bizalmatlansági indítvány következtében az ellenzék aligha veszélyeztetheti a kormány stabilitását: kormányfőt csak a kormánypártok képviselői képesek megbuktatni.

Már az 1990-es évek hazai politikatörténete is azt mutatta, hogy a parlamenten kívüli pártszervezet és pártvezetés, valamint a parlamenti frakció közti összhang súlyos megbomlása pártszakadáshoz vezethet (lásd az FKGP és a KDNP példáját). A sikeres kormányzás és a kormányfő stabil politikai helyzetének kulcsa az, hogy a kormány mellett bírja a (kormány)párt és a parlamenti frakció támogatását is, és a három szereplő között képes legyen politikai összhangot teremteni. A kormányfők számára ez a feladat kulcsfontosságúnak bizonyult. Mindebben a legnagyobb kudarcot Medgyessy Péter szenvedte el, de alkalmanként Antall Józsefnek is komoly nehézségei voltak (lásd például a MIÉP kiválását az MDF-ből). A legsikeresebb Orbán Viktor volt, aki 2014-ben már két évtizede a Fidesz belső rivális nélküli vezetője, aki a pártot és a parlamenti képviselőcsoportot egyaránt képes volt kontrollálni.

Az MSZP heterogenitása, az erőcentrumok közötti rivalizálás és együttműködés sajátos dinamikája olyan kihívást jelentett a baloldali miniszterelnökök számára, amit igazán csak Horn Gyula tudott sikeresen kezelni. Bár Medgyessy Péter sok személyes szállal kötődött a szocialistákhoz, mivel nem volt biztos háttérháza a pártban, a 2004 nyarán eszkalálódó koalíciós és párton belüli konfliktusok a távozásához vezettek. Gyurcsány Ferenc viszont a kezdeti egyensúlyozásról szóló időszak után a régi vezetőkkel nyíltan konfrontálódott. Mégsem tudta átalakítani a szocialista pártban korábban kialakult erőviszonyokat – így végül maga is egyike lett a rivalizáló szereplőknek.¹⁷ A 2006-os tavaszi választási győzelem után azonban a költségvetési problémák, továbbá az őszi, utcai erőszakba torkolló események, és a mindezek következtében egyre rosszabb közvélemény-kutatási adatok, majd a közpolitikai célkitűzések terén 2007–2008-ban elszenvedett kudarcai (pl. egészségügy, felsőoktatás)

---

¹⁷ LAKNER Zoltán: *Utak és útvesszők – Az MSZP húsz éve* (Budapest: Napvilág Kiadó 2011).

kiélezték a párton belüli konfliktusokat. Az MSZP „elszakadt” saját szavazóitól,¹⁸ ami Gyurcsány 2009-es bukásához és a szocialisták vereségéhez vezetett.¹⁹

A rendszerváltás utáni kormányfők közül Orbán Vikornak adódott a legkevesebb konfliktusa saját képviselőivel. A Fidesz-frakcióban 1993 után soha nem jött létre komoly ellentábor a párt vezetőjével szemben. A liberálisok kiszorulása után a Fideszt sokáig egy generációs alapon szerveződő, összeszokott, baráti kötelékek által is megerősített szűk csoport vezette, amely számos konfliktus ellenére is sokáig megtartotta egységét,²⁰ és amelyből a kezdetektől kiemelkedett Orbán Viktor. Egyre inkább Orbán politikai céljai és döntései alakították az erősen centralizált párt profilját, működési mechanizmusát.²¹ Bár a csoporton belüli erőviszonyok az elmúlt 25 év során átalakultak, és a pártvezetés személyi összetétele is változott, egy dolog változatlan maradt: Orbán Viktor dominanciája. Az egyszemélyi vezetés alatt álló párt 1993-at követően annak ellenére sem élt át egyetlen szakadást sem, hogy több alkalommal is – így elsősorban a 2002-es és a 2006-os választási vereséget követően – nehéz helyzetbe került. Orbán azonban meggátolta, hogy a belső politikai és személyi ellentétek szétfeszítsék a párt egységét, és a krízishelyzetekből pedig mindig megerősödve került ki.

Antall és Horn esete, valamint Boross Péter miniszterelnökké választásának körülményei azt mutatták, hogy a pártfunkció, mindenekelőtt a pártelnöki tisztség olyan erőforrást jelent, amely különleges hangsúllyal bír a kormányfői szék elnyerése és megtartása szempontjából.²² Az ezredfordulót követően azonban az új miniszterelnökök esetében ezzel a megállapítással ellentétes folyamatokat lehetett megfigyelni. Orbán Viktor két évvel első megválasztását követően, 2000-ben lemondott a pártelnökségről, ez azonban inkább megkérdőjelezhetetlen vezető szerepének demonstrálása volt. Medgyessy, Gyurcsány vagy Bajnai ezzel szemben eleve nem birtokolt pártelnöki posztot. Medgyessyt a szocialista vezetés párton kívülről kérte

---

¹⁸ Az MSZP szavazótáborának hagyományosan a szociális biztonság, a pragmatizmus, a konfliktuskerülés és az ideológiai semlegesség jelentette a fő hívószavakat. A Gyurcsány-kormány viszont éppen ezeken a területeken nem tudott 2006 után olyan teljesítményt nyújtani, ami megfelelt volna a szocialista szavazók várakozásainak.

¹⁹ BECK László – BÍRÓ NAGY András – RÓNA Dániel: „Szabadesésben. Az MSZP 2006–2010 közötti népszerűségvesztésének politikai napirendi magyarázatai” in ENYEDI Zsolt – SZABÓ Andrea – TARDOS Márton (szerk.): *Új képlet. A 2010-es választások Magyarországon* (Budapest: DKMKA 2011) 193–216.; TÓTH Csaba: „A márkajellemzők szerepe az MSZP összeomlásában” in ENYEDI Zsolt – SZABÓ Andrea – TARDOS Márton (szerk.): *Új képlet. A 2010-es választások Magyarországon* (Budapest: DKMKA 2011) 167–189.

²⁰ BOZÓKI András – JAVORNICZKY István – STUMPF István: *Magyar politikusok arcképcsarnoka* (Budapest: Századvég 1998); SÁRKÖZY Tamás: *Kétharmados túlkormányzás* (Budapest: Park Kiadó 2014).

²¹ ENYEDI Zsolt: „A voluntarizmus tere. A pártok szerepe a törésvonalak kialakulásában.” *Századvég, Új Folyam*, 33. szám, 2004. 5–26.

²² KÖRÖSÉNYI András – TÓTH Csaba – TÖRÖK Gábor: *A Magyar Politikai Rendszer* (Budapest: Osiris 2003) 387–391.

fel a miniszterelnök-jelöltségre, Gyurcsány meg éppenséggel a pártvezetés ellenére vált 2004-ben miniszterelnök-jelöltté, majd kormányfővé. Gyurcsány – Boross Péter példáját követve – a kormányzati tisztséget használta fel arra, hogy egyre jelentősebb befolyást szerezzen pártjában. Így 2007-ben a miniszterelnöki mellé a pártelnöki széket is megszerezte, azonban ez a „kettős hatalom” sem tudta elhárítani 2009-es bukását. Bajnai Gordon 2009-es kormányra kerülése pedig már a szocialisták 2006–2010 közötti meggyengülésének utolsó fázisára esett, amikor a párt fajsúlyos politikusai nem ambicionálták a kormányfői tisztséget, hanem inkább kivártak.

A kormányzat működtetése

A magyar miniszterelnök pozícióját a parlamentarizmus tradicionális felállásához képest már a rendszerváltáskor kialakított alkotmányos alapszerkezet kiemelte. Ez a kiemelt közjogi státus legitimációs alapot teremtett a későbbi kormányfők számára pozíciójuk alkotmányon túli – intézményi, személyzeti és más politikai – eszközökkel történő további erősítéséhez, a kormányzaton belüli döntéshozatal centralizációjához.

Noha minden kormányfő a saját céljaihoz és lehetőségeihez igyekezett igazítani a kormányzati irányítás intézményrendszerét, az Antall-kormány idején kialakított struktúra közjogi szinten egészen a 2000-es évek közepéig fő vonásaiban változatlan maradt. A kormányzat működtetésének elveiben és eszközrendszerében Orbán első és második, továbbá Gyurcsány második miniszterelnöksége hozott a minisztériumi struktúra szokásos átszervezésénél komolyabb, az erős centralizáció irányába mutató változást. Gyurcsány az ún. politikai kormányzás bevezetésével formálisan is túllépett a közigazgatás politikai és szakmai irányításának elválasztásán.²³ Orbán első kormánya idején a Miniszterelnöki Hivatal kiemelésével, második kormánya idején pedig a csúcsmisztériumok létrehozásával és a kormány hierarchizálásával (miniszterelnök-helyettesi poszt létrehozása) formálisan is „prezidencializálta” a kormányt.²⁴ Hozzájárult ehhez az is, különösen az első kormánya

---

²³ GALLAI Sándor – LÁNCZI Tamás 2006: „Személyre szabott kormányzás. A második Gyurcsány-kormány anatómiája.” in KARÁCSONY Gergely (szerk.): *A 2006-os országgyűlési választások. Elemzések és adatok* (Budapest: DKMKA 2006) 292–334.

²⁴ A folyamatot jól leírja Müller György 2011-es könyve, vagy a Gallai–Molnár szerzőpáros könyvfejezete. Lásd: MÜLLER György: *Magyar kormányzati viszonyok* (Budapest: Dialog Campus 2011); GALLAI Sándor – MOLNÁR Balázs: „Átalakítás alatt zavartalanul?” in BODA Zsolt – KÖRÖSÉNYI András (szerk.): *Van irány? Trendek a magyar politikában* (Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó 2012) 184–213. A prezidencializáció fogalmáról lásd: THOMAS POGUNTKE – PAUL WEBB (eds.): *The Presidentialization of Politics: A Comparative Study of Modern Democracies* (Oxford: Oxford U.P. 2005). A prezidencializáció hazai folyamatáról lásd:

idején, hogy a kulcsminisztériumok (belügy-, külügy-, pénzügy-, gazdasági és a MEH) élére olyan politikai háttér nélküli politikusokat nevezett ki, akik csak tőle, mint miniszterelnöktől függtek.

A miniszterelnök kormányon belüli hatalmának és a kormánypárttal, illetve pártokkal szembeni nagyobb autonómiája kialakításának 1990-től kezdődően egyaránt fontos eszköze volt a kormányfő patronázshatalma és személyzeti politikája. A hagyományos parlamentarizmus és a pártkormányzat rendszerében a kormányt a kormánypártok vezető politikusai alkotják, ami biztosítja a kormány és a parlamenti többség közti politikai egység megteremtését is. Ugyanakkor ez a konstrukció a kormányfői hatalom korlátja is egyben, hiszen a kormánytagok vezető pártpolitikusok, akik politikai támogatottsággal rendelkeznek a parlamenti frakcióban és a parlamenten kívüli pártszervezetben. Az Antall-kormány kevésbé, de a Horn-kormány szinte teljes egészében ilyen értelemben vett klasszikus pártkormány volt (lásd a 3. táblázatot). Orbán 1998-ban, Gyurcsány 2006-ban, továbbá Bajnai (és kisebb mértékben Medgyessy Péter) viszont előszeretettel nevezett ki miniszteri pozíciókba párttagsággal és képviselői mandátummal nem bíró szakembereket, már-már „szakértő” jelleget adva kormányának. A miniszterek kiválasztásának ez a módja megfelelt ugyan a hazai politikai közvéleményben uralkodó szakértő kormányzás mítoszának, és a Bajnai-kormányt többé-kevésbé szakértő kormánynak tekinthetjük,²⁵ azonban a „civil” miniszterek kinevezése Gyurcsány és Orbán esetében inkább az egyszemélyi miniszterelnöki hatalom növelésének az eszköze volt. A „civil” miniszterek ugyanis nem rendelkeztek parlamenti háttérrel, illetve a kormánypárton belüli saját politikai bázissal, s ezért nemcsak alkotmányjogi, de politikai értelemben is kizárólag a kormányfőtől függtek. Ugyanezen okokból volt gyenge a politikai háttere magának Medgyessy és Bajnai kormányfőnek is, mivel ők saját parlamenti és pártháttér nélkül kerültek a kormányfői posztra. Orbán és Gyurcsány miniszterelnöksége idején a pártkormányzatot felváltotta a prezidencializált kormányzás.

KÖRÖSÉNY András: „Parlamentáris vagy ’elnöki’ kormányzás? Az Orbán-kormány összehasonlító perspektívából” *Századvég*, Új folyam, 20. szám, 2001. 3–38.; KÖRÖSÉNYI András: „Gyurcsány-vezér” in SÁNDOR Péter – VASS László – TOLNAI Ágnes (szerk.): *Magyarország Politikai Évkönyve 2006*. (Budapest: DKMKA 2006) 141–149.

²⁵ Szakértő kormánynak azt a kabinetet tartjuk, amelyet nem pártpolitikus vagy parlamenti képviselő vezet, és tagjainak jelentős része sem pártpolitikus, hanem a portfóliójának vagy kormányfő esetén az adott rendkívüli feladatnak megfelelő szakember. A szakértő kormány általában valamilyen rendkívüli helyzetben jön létre, rendkívüli, de politikailag és időben is korlátozott felhatalmazással bír. Gyakran összpárti, de legalábbis a többségénél szélesebb parlamenti támogatás áll mögötte. A szakértő kormányt felállító, támogató pártpolitikusok hosszabb távú hatalmi ambíciójuk érdekében átmenetileg lemondanak a hatalmi pozíciókról, hogy megszabaduljanak a kormányzással járó politikai felelősségtől. A szakértő kormány felhatalmazása általában a „normál állapot” helyreállítására terjed ki. A Bajnai-kormány e feltételek többségének megfelelt, de nem rendelkezett összpárti támogatással (az ellenzék előre hozott választásokat követelt), így legfeljebb „gyenge” értelemben tekinthetjük szakértő kormánynak.

....3. táblázat kb itt.....

Orbán második kormányának megalakításakor még felfedezhető volt az 1998-ban alkalmazott személyzeti politika szakminisztereket preferáló vonása, de csak átmenetileg. A 2010–2014 között a ciklus második felére fokozatosan pártpolitikusok kerültek többségbe a miniszteri és államtitkári tisztségekben, a kormányzati döntések logikáját pedig egyértelműen a szavazatmaximalizálás célja határozta meg.²⁶ A hipercentralizált Fideszben²⁷ azonban a párton belüli és a kormányzati pozíciókat is egy személyben Orbán kontrollálta, így – az MSZP-vel ellentétben – a „pártkormányzat” nem jelentett komoly politika korlátot a miniszterelnök számára.²⁸ A harmadik Orbán-kormány megalakulásakor már nem következett be „visszarendeződés”, a miniszterek körében nagyarányú többséget alkottak a párttag és képviselő miniszterek (3. táblázat). Miközben papíron a második Orbán-kormány visszatért Gyurcsány „politikai kormányzása” előtti, a politikai és közigazgatási pozíciókat elválasztó antalli modellhez, a kormányzat közigazgatási apparátusának átpolitizálása a gyakorlatban 2010-től kezdődően ment a legmesszebb. Orbán kormánya megalakításakor az államtitkárok és helyettes államtitkárok mindegyikét kivétel nélkül lecserélte.²⁹

Meg kell jegyeznünk, hogy Gyurcsány kormányfő személyzeti politikájában is fontos szerepet játszott ez a fentebb vázolt, a politikai partonázshatalomban rejlő játéktér. A 2006-os kormányalakítás során szerepet kaptak olyanok is, akik nem tartoztak az MSZP meghatározó erőcsoportjaihoz, viszont Gyurcsány sosem tudta elválasztani kormányait a szocialisták befolyásos erőcsoportjaitól.³⁰ Az Orbán- és Gyurcsány-kormányok között további hasonlóságot jelent, hogy hivatali idejük alatt az amerikai és nyugat-európai trendekhez igazodva a magyar politikában is hangsúlyos, a politikaformáló személyek legszűkebb körévé vált néhány politikai tanácsadó, *spindoctor*. A kizárólag a miniszterelnöknek dolgozó, és kizárólag a kormányfő sikerét szem előtt tartó tanácsadók növelik a kormányfő függetlenségét pártjától és a kormányzati apparátustól. Ezt a hatást – ami a prezidencializálódás egyik

²⁶ ILONSZKI Gabriella – VÁNYI Éva: „Miniszteri fluktuáció és intézményi változások Magyarországon. 1990–2010” *Politikatudományi Szemle* 2011/3. 7–36.

²⁷ Erről bővebben a 11. fejezetben olvashat.

²⁸ Orbán abban is személyesen döntött, hogy az egyes választókerületekben ki induljon a Fidesz színeiben. JANKE 283.

²⁹ Lásd a 3. fejezet 4. táblázatát.

³⁰ Gyurcsány második kormányában tisztséget kapott az MSZP legbefolyásosabb politikusainak jelentős része is (pl.: Hiller István, Kiss Péter, Szekeres Imre). A második Gyurcsány-kormányról bővebben lásd: GALLAI–LÁNCZI (2006).

vonása – tovább erősíti a bizalmi politikai-stratégiai munkának a kormányzati apparátusból *think-tank* intézményekbe történő „kiszervezése”, ami a 2000-es évek közepén kezdődött el, de a második Orbán kormány idején is nagy szerepet kapott.³¹ Miniszterelnökként Gyurcsány, a több ponton felfedezhető hasonlóság ellenére, soha nem jutott akkora mozgástérhez, mint Orbán. A párton belüli markánsabb és jóval bonyolultabb hálózatot alkotó érdekcsoportok mellett – a korábbi szocialista kormányokhoz hasonlóan – az SZDSZ mint koalíciós partner is korlátozta hatalmát.

A kormányfői poszt a patronázshatalmon túlmenően is fontos hatalmi erőforrás pártpolitikai értelemben is, így a párton belüli erőviszonyok átalakítására és a politikai riválisok gyengítésére. Orbán első kormánya idején a kormányfői hatalmi erőforrásokat kihasználva volt képes: 1. riválisainak kiszorítására (Torgyán József); 2. a jobboldalon belüli párterőviszonyoknak a Fidesz javára történő átalakítására (a koalíciós partnerek szavazóit a ciklus végére a Fidesz elszívta); és 3. a jobboldal egészének a politikai vezetőjévé válnia. A párton belüli ranglétrát megkerülve kormányfővé avanszált Gyurcsány pedig már kormányfőként, a 2006-os választási győzelmét követően szerezhette meg a szocialista párt elnöki tisztségét is. Ugyanakkor, a kormányfői posztról történő 2009-es lemondása után, kormányfői hatalom nélkül, már nem sikerült megtartania a pártelnöki pozícióját – ami aláhúzza – a párton belüli karrier és a stabil pártháttér hiányát.

Állampolgári támogatás, vezetők népszerűsége

A politikusok vezetési tőkéjének³² egyik fontos eleme az összetársadalmi megítélés. A társadalmi megítélés legjobb indikátorainak a személyes rokonszenvindexet, bizalmi indexet vagy népszerűséget tekintjük. A népszerűség szoros kapcsolatban áll más, szintén a vezetői tőke körében értelmezhető körülményekkel; így a politikai vízió-alkotással, a napirend-meghatározó és kommunikációs képességgel, a parlamenti és kormányzati teljesítmény percepciójával, szakpolitikai teljesítménnyel. A népszerűség hatással lehet a vezető párton belüli helyzetére, sőt a választások révén megszerezhető köztisztségek elnyerésére is. A népszerűség a demokratikus politika egyik „megújuló erőforrása”. Mind nemzetközileg, mind

---

³¹ „Milliárdokat szórtak el tanácsadókra Gyurcsányék és Bajnaiék is” hvg.hu 2012. nov. 30. www.hvg.hu; M. LÁSZLÓ Ferenc: „Surranópályán nőtt milliárdos üzletté a Fidesz-közeli agytröszt” hvg.hu 2012. dec. 3. www.hvg.hu.

³² Mark BENNISTER – Paul ’t HART – Ben WORTHY: „Assessing the Authority of Political Office-Holders: The Leadership Capital Index”, *West European Politics* 2014 DOI: 10.1080/01402382.2014.954778.

Magyarországon találunk példákat egy politikus megítélésének hullámzó változására, melynek háttérében a *politics*- és *policy*-dimenzióban elért sikerek és elszenvedett kudarcok állnak. A pillanatnyi népszerűség persze önmagában kevés az eredményes politikusi karrierhez. Ugyanakkor e nélkül jelentős, illetve tartós sikereket nem lehet elérni a politikában, akár helyi, választókerületi vagy országos szintről van szó.

Érdekes hát röviden áttekintenünk a hazai miniszterelnökök támogatottságának alakulását. Munkánkhoz a Szonda Ipsos adatait használjuk fel, amely a rendszerváltás óta rendszeresen mérte 1000–1500 fős mintán a vezető magyar politikusok megítélését, a kilencvenes évek derekától pedig havi jelentésekben publikálta a népszerűségi adatokat.³³ Az 1990–2014 közti kormányfők népszerűségindexét az 1. és 2. ábra mutatja. Az ábrán kirajzolódó népszerűségi mintázatok fontosabb jellegzetességei a következők.

1. Az első, hogy a kormányfők népszerűsége tisztségük betöltése alatt általában csökkent. Ez alól csak a töredékciklusban hivatalt viselő kormányfők között van kivétel. Gyurcsány népszerűsége első töredékciklusában egy százalékponttal nőtt, Bajnaié változatlan maradt (lásd az 5. táblázatot).
2. A második, hogy e csökkenés jelentős – így Antall, Horn, Gyurcsány második kormányfősége idején –, akár 20-30 százalékpontos mértékű. Ennél lényegesen kisebb népszerűségvesztést csak Medgyessy és második kormánya idején Orbán szenvedett el.
3. A harmadik, hogy a népszerűségi index dinamikája az inkumbens pozícióban is igen eltérő lehet. Antall, továbbá Gyurcsány másodszori miniszterelnöksége idején történt népszerűségvesztése folyamatos volt. Horn vagy Orbán ugyanakkor egy nagyobb esést követő mélyponthoz képest lényegesen javítani tudott népszerűségén a ciklus végére.
4. Láthatjuk azt is, hogy a népszerűség növekedése, ha csak átmeneti is, döntő lehet az inkumbens poszt megszerzése szempontjából, ha ezt sikerül a választások idejére „időzíteni”. A választások révén kormányfővé vált politikusok mind népszerűbbek fő riválisuknál.
5. A népszerűség azonban sem nem szükséges, sem nem elégséges feltétele az inkumbenciának. Egyrészt ugyanis, a népszerűség megőrzése nem elegendő a poszt megőrzéséhez, mint Medgyessy esete mutatta. Másrészt, az inkumbencia elnyerése relatív vagy abszolút értelemben vett alacsony népszerűség mellett is lehetséges, mint Bajnai esete mutatta. De a ciklus közben kormányfővé vált Boross vagy Gyurcsány sem rendelkezett

---

³³ Az adatok a *Magyarország Politikai Évkönyve* sorozatban (Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány, 1990–2011) megjelent írásokból, illetve az Ipsos Zrt. honlapján közzétett havi jelentésekből származnak (<http://ipsos.hu/hu/partpref>).

kiugró állampolgári népszerűséggel. Parlamenten belüli kormányfő-szelekció esetében az állampolgári népszerűség irreleváns szempont.

6. Az 1990–2014 közti negyedszázados időszak általános trendje a politikusi rokonszenvindexek hanyatlása. Antall és Horn népszerűségi indexe még 70 százalék körüli, míg egy-másfél évtizeddel később Gyurcsány és Orbán már mintegy 20 százalékponttal alacsonyabb indexszel rendelkeznek kormányzásuk kezdetén.

7. Az állampolgári támogatás tartóssága is igen eltérő. Míg Orbán háromszor is parlamenti választási győzelem eredményeként vált miniszterelnökké, a többi kormányfő választások révén legfeljebb egyszer került a miniszterelnöki székbe. Gyurcsány emellett még 2004-ben, Boross 1993-ban és Bajnai pedig 2009-ben ciklus közben parlamenti, illetve párton belüli döntés következtében vált kormányfővé (lásd az 1. táblázatot).

Régi elemzői megfigyelés, hogy népszerűséget szerezni ellenzéki pozícióból könnyebb, míg a kormányzati felelősség koptatja a népszerűséget. A szakirodalom szerint, míg a vezetői vagy politikai tőkét egy egész politikai karrier alatt lehet megszerezni, felhalmozni, addig miniszterelnökként gyorsan el lehet „költetni”, „fogyasztani”. A tisztség betöltése önmagában még a vezetői tőke gyarapítását, konzerválását is szolgálhatja. Ami általában inkább fogyasztja, mintsem gyarapítja a tőkét, az a politikai vezetés:³⁴ a választóknak a kellemetlen „realitásokkal” való szembesítése, a szükséges, de népszerűtlen döntések meghozatala, a vezetői vízió megvalósítása. Az ígéretek és teljesítés kontrasztja is koptatja a vezetők népszerűségét – amit csak kevés inkumbensnek sikerül később kompenzálni. A politikai vezetés kockázatos tevékenység.³⁵

... az 1. és a 2. ábra helye kb itt...

A politika perszonalizációja

A kormányfők szerepét különösen kiemelte, hogy az elmúlt két évtizedben a magyar politika, a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan növekvő mértékben perszonalizálódott. Az egyének mint politikai cselekvők, fontosabbá váltak a párttal és kollektív identitásokkal szemben.³⁶ Ezt

³⁴ Lásd az 1. és 2. ábrát, továbbá az 5. táblázatot.

³⁵ BENNISTER et al. (2014).

³⁶ Lauri KARVONEN: *The Personalization of Politics* (Colchester, ECPR Press 2011), 4. A politika vezetők megnövekedett szerepének nemzetközi tendenciáiról lásd: Jan PAKULSKI – András KÖRÖSÉNYI: *Toward Leader Democracy* (London – New York – Delhi: Anthem Press 2012), 51–80.

a folyamatot az is elősegítette, hogy a rendszerváltást követően – a nyugat-európai régi demokráciákhoz képest – kisebb volt a pártszervezetek szerepe és nyitottabb volt a politikai piac.

A perszonalizálódás trendje négy területen is megfigyelhető volt, és ez hatással volt a politikai vezetésre. Az első a politika általános mediatizálódása. Az elektronikus média szerepe a rendszerváltás időszakától kezdve erős, hiszen az 1990-es első szabad választásokat követően a parlamenti ülésekről egyenes tv-közvetítések voltak, és előbb rendeztek miniszterelnök-jelöltek közti amerikai stílusú tv-vitát, mint Nagy-Britanniában. Az 1998–2006 között minden választási kampányban megtartott tv-vita kiemelte a rivalizáló jobb- és baloldali pártvezér személyét, és a vita kimenetele hatást gyakorolt a választások eredményére. Orbán Viktor az 1998-as, Horn Gyulával szembeni tv-vitát megnyerte, míg 2002-ben Medgyessy Péterrel, 2006-ban pedig Gyurcsány Ferencsel szemben elvesztette – éppúgy, mint a vitákat követő választásokat. (Ezt követően több tv-vitán nem vett részt.)³⁷

A perszonalizálódás második területe a kormányfőjelöltet középpontba állító választási kampány és az ennek megfelelő, kormányfőjelölt-centrikus szavazói viselkedés kialakulása volt.³⁸ Bár a politikai vezetők személye feltehetően már az 1990-es évektől kezdődően hatással volt a szavazói viselkedésre, az 1998-as választásoktól kezdődően alakult ki, hogy a miniszterelnök-jelöltek kampányát külön erre a célra szerződöttség média-tanácsadók és PR-cégek szervezték. E stábok célja már nem elsősorban a párt választási üzenetének a célba juttatása volt, hanem a kormányfőjelölt győzelméhez szükséges, megfelelő személyes imázs kialakítása.³⁹ A médiaüzenet és az *imázsformálás* gyakran fontosabbá vált, mint a tartalmi közpolitikai kérdések. Mindez hatással volt a miniszterelnök-jelöltek szelekciójára is. 2002-ben, 2004-ben és 2009-ben a szocialistáknál nem a párt vezetője vált kormányfőjelöltté, hanem olyan „arcot” kerestek a pártnak, akivel növelhető a választási győzelem esélye. Medgyessy és Bajnai esetében a pártvezetés, Gyurcsány esetében a párttagság küldöttei döntöttek erről. A 2004-es szocialista párton belüli miniszterelnök-jelölt kiválasztása során a stabil pártszervezeti háttér és a hosszú pártkarrier alulmaradt a szinte a semmiből feltűnt, de a

³⁷ BÍRÓ NAGY András: „A magyar miniszterelnök-jelölti viták a változás útján” *Politikatudományi Szemle* 2006/2–3. 53–71.

³⁸ Utóbbiról lásd: TÓKA Gábor: „Vezérek csodálói. A magyar választói magatartás nemzetközi összehasonlításban” in KARÁCSONY Gergely (szerk.): *Parlamenti választás 2006. Elemzések és adatok* (Budapest: DKMKA 2006) 17–58.

³⁹ KISS Balázs: „Kampány és tabloidizáció” in SÁRKÖZY Erika – SCHLEINER Nóra (szerk.): *Kampánykommunikáció* (Budapest: Akadémiai Kiadó 2003) 8–40.

győzelem esélyét megcsillantó populárisabb kandidátus mögött.⁴⁰ Gyurcsány győzelme a párt „régí motorosa”, Kiss Péter felett annak a tünete, hogy a pártdominanciát felváltotta a politikai vezér elsőbbsége.

A perszonalizálódás harmadik területe a kormányzati kommunikáció. Az első Orbán-kormány volt az első, amely a mediatisztált választási verseny tanulságait a kormányzati politikában is érvényesíteni próbálta. Ezt a kormányzati kommunikáció megerősítése, centralizálása, és a politikai marketing eszközeinek az előtérbe kerülése követte, amit a későbbi kormányok már rendre alkalmaztak. A közszolgálati médianak adott rendszeres interjúkat, az éértékelő beszédeket, valamint a márkanevekkel ellátott intézkedéseket más politikusok is beépítették kommunikációs eszköztárukba. Ebből a szempontból kiemelkedett Gyurcsány Ferenc, aki a felsorolt kommunikációs eszközök alkalmazásával, valamint a bulvármédia felé történő közeledés révén próbált ugyanolyan határozott, mindenki számára azonosítható imázst kialakítani, mint amit Orbán Viktor már az 1990-es évektől épített.⁴¹

Negyedszer, a politikai palettának és a pártrendszernek az ezredfordulótól kezdődő (és 2009-ig tartó) bipoláris trendje és a „kétblokkrendszer” kialakulása⁴² is hozzájárult a bal-, illetve jobboldali táborok vezetőinek középpontba kerüléséhez, a politika perszonalizálódásához.

Hangsúlyozni szeretnénk továbbá, hogy a perszonalizáció egy szűkebb, speciálisabb értelemben is végbement a magyar politikában. Míg fentebb a *perszonalizáció* fogalmán – a nemzetközi irodalommal összhangban – egyszerűen az egyéni politikai cselekvők szerepének megerősödését értettük, most – Kiss Balázs⁴³ nyomán – megkülönböztetjük a *perszonifikáció* fogalmától. Míg ez utóbbi a követők és a párt értékeinek és érdekeinek megtestesítését jelöli, addig a perszonalizáció szűkebb értelemben azt jelenti, hogy a vezető személyisége révén integrálja a politikai táborot és dominálja a pártot. A perszonalizáció ebben az értelemben a *vezéresedést* jelenti. Azt, amikor az egyéni hangon megszólaló, vízióval rendelkező vezető mozgósítja és integrálja a politikai táborot (lásd erről bővebben a 14. fejezetet).⁴⁴ A magyar politika tágabb értelmű perszonalizációjának és szűkebb értelmű vezéresedésének egyaránt

⁴⁰ Gyurcsányban sok szocialista egy ellen-Orbánt látott és ebben a reményben vált támogatójává.

⁴¹ Kiss Balázs – RIGÓ Ágnes: „Politikai celebritások Magyarországon. Gyurcsány Ferenc és Orbán Viktor kommunikációja 2005-ben” in SÁNDOR Péter – VASS László – TOLNAI Ágnes (szerk.): *Magyarország politikai évkönyve 2006* (Budapest: DKMKA 2006) 349–370.

⁴² Lásd jelen kötet 11. fejezetét.

⁴³ Kiss (2003) 12.

⁴⁴ Közel járunk ahhoz, amit egy másik dimenzióban karizmatikus vezetésnek hívunk.

tünete a 2004-től kezdődő bő fél évtizedes időszakban megvívott Orbán–Gyurcsány-párharc.⁴⁵ És indirekt módon ezt jelzi az is, hogy a hazai politikai baloldal visszaesésének egyik forrása a szocialista párt hosszú ideje tartó vezetési válsága.⁴⁶

Összefoglalva: a hagyományos értelemben vett pártok korához képest a szavazók pártkötődése gyenge, az önmagában nem biztosítja a politikai lojalitás és a támogatás fennmaradását. Ennek is köszönhetően megjelent a politikai perszonalizációja, azaz megnőtt a személyes vonzerővel rendelkező politikai vezetők szerepe, és megjelent a vezéresedés tendenciája is.

..... 4. táblázat kb. itt. ....

3. Politikai vezetőtípus

Miután öt aspektusból áttekintettük a magyar politika két és fél évtizedének első számú vezetőit (lásd az összefoglaló 4. táblázatot), a továbbiakban megpróbáljuk őket vezetőtípusokba sorolni. Először a James MacGregor Burns által kidolgozott analitikus vezető tipológiát használjuk fel a magyar kormányfők elemzéséhez, majd a fentebb tárgyalt deskriptív szempontokra is támaszkodva szerepfelfogásuk és kormánypolitikájuk hatása alapján hasonlítjuk össze a hazai kormányfőket.

Tranzaktív és transzformatív vezetők

Burns *tranzaktív/transzformatív* vezetőkről felállított fogalompárja a politikatudományi irodalomra nagy hatást gyakorolt.⁴⁷ A tranzaktív vezetés pragmatikus, a létező érdekviszonyok és a szereplők racionális kalkulációinak a körülményei között működik, ahol a vezetési tevékenység a piaci csere analógiájával ragadható meg: javak, előnyök juttatását jelenti politikai támogatásért (szavazat) cserébe. A politikai vezetés itt reszponzív a létező állampolgári preferenciákra. A transzformatív vezetők ezzel szemben más módon képesek megnyerni a követők elköteleződését. Nem érdek alapon tesznek szert támogatókra, hanem a

⁴⁵ G. FODOR Gábor – SCHLETT István: „A »Gyurcsány/Orbán probléma« – avagy milyen válság vár megoldásra?” *Heti Válasz* 2006/41. 78–79., továbbá KISS–RIGÓ 2006.

⁴⁶ A szocialista párt Gyurcsány 2009-es lemondása óta keresi azt, aki megszemélyesíthetné a pártot, akivel potenciális hívei azonosulhatnának.

⁴⁷ BURNS 4., 19–20.

potenciális követők magasabb, morális igényeit elégítik ki. A vezetés ideológiai víziót és szimbolikus megoldásokat kínál, és figyelemmel van a követők – akár artikulálatlan – szükségleteire és motivációira is. Azaz, némileg átértelmezve Burnst, a vezetés nem az állampolgárok létező preferenciáiból indul ki, hanem a vezető saját víziója, értékei és céljai szerint formálja őket. A vezető megváltoztatja az addig működő rendszert és a kormányzás új módját hozza létre.⁴⁸ A szakirodalom gyakran karizmatikus képességgel „ruhazza fel” a transzformatív vezetőket és transzformatív-karizmatikus vezetői típust emleget.⁴⁹ Úgy véljük, hogy a kormányfők közül Horn, Medgyessy, Bajnai és Boross egyértelműen tranzaktív vezetők. Egyedül Orbánt tekintjük egyértelműen transzformatív vezetőnek, aki ezzel összhangban karizmatikus vonásokkal is rendelkezik. Úgy látjuk, hogy Antall és Gyurcsány besorolása a tranzaktív/transzformatív vezetőtípusba a fentiekhez képest kevésbé egyértelmű. Noha Gyurcsány egy rövid időre a karizmatikus vezető ígéretét jelentette hívei számára, politikusi karrierje „meteor” jellegűnek bizonyult.⁵⁰ Antallt aligha tekinthetjük karizmatikus vezetőnek, inkább a klasszicista államférfi hagyományba illeszthető. Azonban mint rezsimalapító kormányfő, transzformatív vezetői vonásokkal rendelkezett. A karizma hiánya, illetve a támogatásszerzési képesség gyengesége miatt mégsem vált egyértelmű transzformatív vezetővé.

Kormányfők összehasonlítása: szerepfelfogás és hatás

A magyar kormányfőket az alábbiakban ambíciójuk, szerepfelfogásuk, továbbá a közpolitikákra és az intézményrendszer működésére gyakorolt személyes hatásuk alapján jellemezzük és hasonlítjuk össze. Elsősorban a vezetőknek a kormányfőként generált változások szakpolitikai értelemben vett *szélességére* (ambíció) és az előidézett változások *robusztusságára* (hatás) fókuszálunk. Úgy véljük, hogy ez alapján a kormányfők többsége két csoportba sorolható. Várakozásunk az lehet, hogy a kormányfői tevékenység hatása, ha nem is

---

⁴⁸ Vö. B. Guy PETERS – Ludger HELMS: „Executive Leadership in Comparative Perspective: Politicians, Bureaucrats and Public Governance” in Ludger HELMS: *Comparative Political Leadership* (Basingstoke: Palgrave, 2012), 27., továbbá ILONZSKI Gabriella – LENGYEL György: „Válaszúton: Konszolidált vagy színlelt demokrácia?” *Politikatudományi Szemle*. 2009/1. 16.

⁴⁹ A transzformatív vezetők olyan egyedi tulajdonságokkal rendelkeznek, amellyel különleges vonzerőt képesek gyakorolni a követőkre. Lásd: Peter G. NORTHOUSE: *Leadership: theory and practice* (Thousand Oaks: Sage Publications 2004) 171–172.

⁵⁰ András KÖRÖSÉNYI – Péter ONDRÉ – András HAJDÚ: “A ‘Meteoric’ Career in Hungarian Politics. Applying the Leadership Capital Index”, Paper presented at the ECPR Joint Sessions of Workshops, 10–15 April 2014, Salamanca, Spain.

egyenes arányban, de összefügg a tisztség betöltésének időtartamával. Látni fogjuk, hogy ez a várakozásunk – Antall esetét kivéve – teljesül.

A kisebb vagy/és szűkebb területen történt változást a magyar politikában valóban elsősorban a töredék ciklust betöltő kormányfők, Boross, Medgyessy és Bajnai hozták. Boross Péter kormányfői tevékenysége rövid volt, és leginkább az Antall-kormány kidolgozta keretek és politika fenntartásával jellemezhetjük. Medgyessy és Bajnai politikája egy-egy szűkebb közpolitikai területen volt maradandó hatású. Medgyessy jóléti programja hosszabb távon fenntarthatatlannak bizonyult, mivel növekvő költségvetési hiányhoz és magas államadóssághoz vezetett, míg Bajnai éppen a költségvetési politika kiigazításában, a pénzügyi stabilitás megteremtésében játszott kulcsszerepet.⁵¹ Talán technokrata karakterükkel és szakpolitikusi karrierjükkel is összefügg, hogy más területeken a status quo fenntartásának politikusai. A pártháttér hiánya erősen korlátozta politikusi lehetőségeiket, és szerepet játszott abban, hogy politikailag sikertelen vezetők voltak: Medgyessyt a kormányzati ciklus közepén buktatták meg koalíción belüli riválisai, míg Bajnai 2014-es politikai visszatérése is kudarcba fulladt.

A fent jellemzett három kormányfőhöz képest nagyobb politikai ambíciókat, és jóval hosszabb, professzionális politikai karrierutat járt be Horn Gyula. Horn teljes ciklust kitöltő kormányfő, akinek maradandó sikere az MSZP és a baloldal politikai „rehabilitálása”. Horn azonban pragmatikus, inkább *reaktív*, kockázatkerülő politikus,⁵² akitől távol álltak a nagy víziók és radikális reformtervek. Egyensúlyozó politikájával biztosította személyes hatalmát, ellenfeleit rendre kijátszotta egymás ellen,⁵³ koalíciós partnerét fokozatosan meggyengítette. A baloldali közpolitikát – külső kényszerek hatására – a gazdaságpolitika terén liberálisra váltotta. Míg alkotmányozási törekvései kudarcot vallottak, a gazdaságpolitikában sikeres kiigazítást hajtott végre. Összességében azonban inkább a status quót őrző: igazi tranzaktív politikustípus. A töredékciklust betöltő, valamint a második csoportba sorolt „átalakító” kormányfőkhöz képest Horn a parlamentáris demokráciák ideáltipikus kormányfőjéhez legközelebb álló hazai politikai vezető: professzionális pártpolitikus, pártjával választásokat

---

⁵¹ Bajnai Gordon 2009-ben a pénzügyi összeomlás elkerülésével, a költségvetési hiány lefaragásával „megbízott” kormányfő, aki a pénzügyi megszorítások végrehajtásával „elvitte a balhét”, míg a hosszabb távú ambíciókkal rendelkező politikusok kívártak.

⁵² Horn „biztonsági játékos”, parlamenti abszolút többsége ellenére is koalíciós kormányt alakít. Ennek okairól bővebben lásd KÖRÖSÉNYI András: „Kényszerkoalíció vagy természetes szövetség? Szocialista-szabaddemokrata koalíciókötés” in: GOMBÁR Csaba et al.: *Kérdőjelek: a magyar kormány 1994–1995*. (Budapest: Korridor. Politikai Kutatások Központja 1995) 260–280.

⁵³ BOZÓKI et al.

nyert, a létező intézményrendszer keretei között kormányoz, közpolitikai értelemben többé-kevésbé kiszámítható, és csak a körülmények kényszerítő hatása alatt szakít a korábban meghirdetett politikai irányvonalával (Bokros-csomag).

A magyar kormányfők másik nagyobb csoportjába Antallt, Orbánt és Gyurcsányt soroljuk. Míg a töredék ciklusú kormányfők „lefelé”, ők „felfelé” lógnak ki egy elképzelt átlagból. Orbán és Gyurcsány többször is miniszterelnök, az előbbi két, az utóbbi egy évtizeden keresztül aktív formálója a belpolitikai folyamatoknak. Sikeres újradefiniálói a politikai napirendnek, és egyaránt újrafogalmazták állam és társadalom közti határvonalat. Antall és Orbán átalakítja az intézményrendszert, és mindhárman széles körű vagy/és radikális közpolitikai változást indítanak el. Mindhárman nagy politikai ambíciókkal bírtak, illetve bírnak. A támogatásszerzés képessége, a hatalomgyakorlás további feltételeinek megteremtése, a végrehajtott közpolitikai irányváltás, az intézményi reformok radikalizmusa, és a hatalomgyakorlás feltételei megteremtésében bevezetett innovációk tekintetében Orbán emelkedik ki hármójuk közül.

Antall József nemcsak az 1990-es választások relatív nyertese, de az első stabil kormányképes koalíció létrehozója volt. A kormányzása idején született alkotmánymódosítások, a kétharmados közjogi alapszerkezeti törvények, a hatalomgyakorlás általa kialakított és egy–másfél évtizedig fennálló mintáinak megteremtése okán joggal tarthatjuk az 1989-1990-ben létrehozott új politikai rendszer talán legfontosabb „alapítójának”. A végrehajtott politikai változások szinte a teljes politikai spektrumot, és a *policy* dimenzió mellett a *polity* dimenziót is érintették.⁵⁴ Belpolitikai szerepe mellett az új külpolitikai orientáció kialakítója is egyben.⁵⁵ Noha Antall kormányfő vezetési hatékonysága közpolitikai síkon legfeljebb közepes, és pártját sem volt képes a magyar politikát tartósan meghatározó erőként stabilizálni, mégis kulcsszereplő volt a másfél–két évtizedig működő új politikai rendszer jellegének kifformálásában, a miniszterelnöki tisztség mint intézmény politikai súlyának és központi szerepének megteremtésében.

---

⁵⁴ Noha Antallnak komoly szerepe volt az 1989-es nyári kerekasztal-tárgyalásokon, az 1989-es alkotmányreformot a különböző részt vevő szereplők kollektív eredményének tekintjük. Az általa generált változásokat nem a pártállami berendezkedéshez, hanem az 1989 őszén, az első alkotmányreform révén kialakított közjogi berendezkedéshez viszonyítjuk.

⁵⁵ Antall határozottan törekedett arra, hogy Magyarország korábbi, szocialista blokkhoz kötődő kapcsolatait nyugati kötődésre cserélje fel, és az országot a nyugat-atlanti politikai, gazdasági és katonai szövetségi rendszer részévé tegye. Lásd erről: DEBRECZENI (1998); OSSKÓ (2013).

Gyurcsány Ferenc repolitizálta és – a brit „Harmadik Út” hazai adaptálási kísérletével – ideológiailag megújította a hosszú ideje pragmatikus, technokrata jellegű szocialista pártot. Gyors karrierje karizmatikus képességekkel kecsegtetett. Orbánhoz hasonlóan, és baloldali elődjektől eltérően, igazi *proaktív* és konfrontatív politikus. A „Jóléti rendszerváltás”-t folytató „100 lépés programmal” a 2006-os választásokig kockázatkerülő módon követte elődje politikáját, és az általa kidolgozott szavazatmaximalizálási stratégiát. Ő volt az első újraválasztott kormányfő a rendszerváltás óta. Második kormányának megalakítása után nemcsak a kormányzati irányítás rendszerét alakította – és politizálta – át, de a közpolitikai területek széles körében radikális változásokat ambicionált. Néhány területen (egészségügy, felsőoktatás, fejlesztéspolitika) konkrét radikális reformokba kezdett. Nagy ívű reformjainak többsége azonban kudarcba fulladt. Népszerűsége 2006-os újraválasztását követően visszaesett, 2006 őszétől kezdődően politikai mozgástere előbb csökkent, majd – a magasra halmozott államadósság miatt – a pénzügyi válság idején drámai módon beszűkült. A kormányzati ciklus vége előtt egy évvel lemondott posztjáról.⁵⁶ Gyurcsány személyes népszerűségének összeomlása, majd az MSZP történelmi veresége ellenére sem távozott a politikai életről, sőt 2011-ben új pártot alapított, ami a rendszerváltás óta először jelentett igazi kihívást a baloldalon a szocialisták hegemon helyzetére. Míg más, korábban meghatározó szerepet játszó baloldali politikusok (Pozsgay Imre, Németh Miklós) visszatérési vagy pártalapítási kísérletei sikertelennek bizonyultak, addig Gyurcsány új pártja élén továbbra is a magyar baloldal megkerülhetetlen személye maradt.

Orbán Viktor radikális-*proaktív* politikusi karaktere már az 1990-es években és első kormánya idején is megnyilvánult. Politikai vezetése nem csak a Fidesz 1994–1998 közti újraperfektálásában, koalíciós és választási stratégiájában volt innovatív, hanem több közpolitikai terület mellett a kormányzat működtetésében és intézményi újításokban is.⁵⁷ 2002-es választási veresége ellenére első kormányfői megbízatása végére inkább megerősödött, mintsem gyengült, és ellenzékben is a jobboldal rivális nélküli vezetője maradt. Orbán 2010-es „fülkeforradalmat” követő kormányzása a célul tűzött és megvalósított változások szélessége és radikalizmusa szempontjából egyaránt messze túltett a korábbi kormányokon, beleértve saját első miniszterelnöki ciklusát. Nemcsak új alkotmányt vezetett

---

⁵⁶ Technikailag a konstruktív bizalmatlansági indítvány segítségével váltotta fel a kormányfői poszton Bajnai Gordon.

⁵⁷ Ezek azonban az első Orbán-kormány idején még nem léptek túl az Antall-korszakban kialakított politikai és közjogi kereteken, vagy a tágabb értelemben vett polgári politika keretein. A második kormánya idején már igen. Erről bővebben lásd KÖRÖSÉNYI András – PATKÓS Veronika: „Liberalis és illiberalis populizmus: Berlusconi és Orbán politikai vezetése”. *Politikatudományi Szemle*, 2015/2. (megjelenés alatt).

be, hanem a Nemzeti Együttműködés Rendszerével a hatalomgyakorlás új, a korábbi két évtizedben megszokottnál jóval centralizáltabb módját teremtette meg és egy sor közpolitikai területen paradigmaváltáshoz hasonlítható irányváltást hajtott végre.⁵⁸ Átalakította a jövedelemelosztást, kialakította az állam markáns gazdasági szerepvállalását, újradefiniálta állam és társadalom határait. A közpolitikai változások az ún. *unortodox* gazdaságpolitikától az új külpolitikai doktrínáig terjedtek. Nem túlzás új rezsim létrejöttéről beszélni, amelynek a megteremtése az orbáni hatalomgyakorlás explicit célja volt. A politikai pragmatizmushoz, és az autoriter elemeket is tartalmazó hatalomtechnikai innovációkhoz Orbán egy politikai-ideológiai víziót is társított. 2010-től kezdődően új korszakot hirdetett meg: nem csupán az intézményeket alakította át és a közpolitikák terén hozott újat, hanem az egész politikai, hatalmi berendezkedést kísérelte meg új legitimációs alapokra helyezni.

Antallt messze túlélte a főszereplésével kialakított intézményi struktúra, de a (köz)politikai kudarcok miatt a választók támogatását nem sikerült megőriznie. Gyurcsány csak Medgyessy politikájának folytatásával tudott választásokat nyerni, 2006-tól elindított közpolitikai reformjai mögé nem tudott támogatást teremteni, és a reformok is kudarcba fulladtak. Orbán nem egyszerűen (a megnyert választásokat és a kormányfőként eltöltött évek számát tekintve) a korszak legsikeresebb politikai vezetője. Vezetői teljesítménye abban is unikális, hogy széles körű és radikális politikai változásokat volt képes végrehajtani a hatalomgyakorláshoz szükséges választói támogatás megszerzése mellett. Csak a jövőben dől majd el, hogy a 2010 után általa teremtett új rezsim (pl. az ellenzék által elutasított Alaptörvény) milyen mértékben konszolidálható, és mennyire bizonyul tartósnak.

Összefoglalás

A miniszterelnöki pozícióba került politikai vezetők többsége meghatározó szerepet játszott a magyar politikában. Az 1990 májusa és 2014 decembere között alakult tíz kormány miniszterelnöki posztját hét politikus töltötte be. Gyurcsányt kétszer, Orbánt háromszor választották miniszterelnökké, a többieket egyetlen alkalommal. A magyar kormányfők karrierútjában két sajátos vonást figyelhettünk meg. Az egyik, hogy a pártban és a parlamenti politikában végigjárt hosszú karrierúthoz képest többségük meglehetősen gyors politikai felemelkedés után került a legmagasabb tisztségbe. A másik, hogy többen a politikán kívülről,

---

⁵⁸ A *policy*-paradigma fogalmáról lásd Peter HALL: „Policy Paradigms, Social Learning, and the State: The Case of Economic Policymaking in Britain.” *Comparative Politics* 1993/3. 275–296.

vagy rövid szakpolitikai tisztségből, technokrataként kerültek a kormányfői pozícióba. Ám a pártháttér nélküli *outsiderek* miniszterelnöki pozíciója ingatagabbnak és rövidebb életűnek is bizonyult.

A pártvezetői pozíció és a szilárd párttámogatás a magyar politikában is komoly miniszterelnöki erőforrás. A rendszerváltás után a választók körében népszerű technokrata „politikustípus” csak epizódszerűen jutott szerephez, és végül háttérbe szorult a professzionális politikai vezetőkkel szemben. Az 1990-es évek ideáltipikus párkormányzatát prezidencializálódó kormányok váltották fel, de rövidebb időre a szakértő kormány is megjelent.

Az 1990-es évek elején gyorsan kialakult a hazai politika pártdominanciája. A pártok kulcsszerepe nem tűnt el, de az 1990-es évek végétől kezdődően erős perszonalizálódás, majd vezéresedés ment végbe a magyar politikában. A pártok nélkülözhetetlen intézmények maradtak ugyan, de a szervezet, az ideológia, a program és az ígéretük már nem elégségesek a sikerhez. A szavazókat mozgósítani képes politikai vezetők felértékelődtek a politikai versenyben. A pártok esetenként a vezérek eszközeivé váltak. Az 1990-es évek végétől eltérő mintázat alakult ki a politikai paletta bal- és jobboldalán. Míg a baloldalon továbbra is a (heterogén és decentralizált) pártoknak voltak vezetőik, a jobboldalon inkább az egyedülként kiemelkedő politikai vezérnek volt (homogén és centralizált) pártja. Ez az eltérő mintázat nemcsak a politikai verseny dinamikájára, de a hatalomgyakorlás és kormányzás módjára is hatást gyakorolt.

1. táblázat. A miniszterelnökök kormányai 1990–20014

Kormány	Időtartam	Kormányfő párttagsága	Kormány pártösszetétele	Megjegyzés
Antall	1990.05.23. – 1993.12.12.	MDF	MDF–FKGP–KDNP	Az FKGP frakciója 1992-ben két csoportra, kormánypártiakra (EKGP) és ellenzékiekre (FKGP) vált szét.
Boross	1993. 12. 21. – 1994. 07. 15.	MDF	MDF–EKGP–KDNP	Kormányfővé választása Antall halálát követően a kormánykoalícióon belüli politikai döntés eredménye.
Horn	1994. 07. 15. – 1998. 07. 06.	MSZP	MSZP–SZDSZ	
Orbán 1.	1998. 07. 06. – 2002. 05. 17.	Fidesz	Fidesz–FKGP–MDF	
Medgyessy	2002. 05. 17. – 2004. 09. 29.	nincs (MSZP jelölése)	MSZP–SZDSZ	
Gyurcsány 1.	2004. 09. 29. – 2006. 06. 09.	MSZP	MSZP–SZDSZ	Kormányfővé választása Medgyessy lemondását követően az MSZP-n belüli politikai döntés eredménye.
Gyurcsány 2.	2006. 06. 09. – 2009. 04. 14.	MSZP	MSZP–SZDSZ	2008. május 1-jétől kisebbségi kormány, az SZDSZ kilépését követően.
Bajnai	2009. 04. 14. – 2010. 05. 29.	nincs (MSZP jelölése)	MSZP	Kisebbségi kormány az SZDSZ külső támogatásával. Kormányfővé választása Gyurcsány lemondását követő parlamenten belüli politikai alku eredménye.
Orbán 2.	2010. 05. 29. – 2014. 05. 10.	Fidesz	Fidesz–KDNP	
Orbán 3.	2014. 05. 10. –	Fidesz	Fidesz–KDNP	

Forrás: készítették a szerzők.

2. táblázat. Karrierút miniszterelnökség előtt

Kormányfő	Párttámogatás	Életkor	Párttag	Párttiszttség	Képviselő	Származás	Politikai tőke	Karrierút
Antall József 1990. 05. 23. – 1993. 12. 12.	MDF	58	igen	pártelnök 1989–	igen 1990-	keresztény középosztály	családi örökség '56-os múlt NEKA-tárgyalások	1990 előtt: bölcseész, múzeumigazgató, pártonkívüli
Boross Péter 1993. 12. 21. – 1994. 07. 15.	MDF	65	igen	párt alelnöke 1992–	nem	keresztény alsó- középosztály	Antall személyes barátsága '56-os múlt	1990 előtt: középvezető, pártonkívüli 1990 után: tárca nélküli miniszter (1990), belügyminiszter (1990–1993)
Horn Gyula 1994. 07. 15. – 1998. 07. 06.	MSZP	62	igen	pártelnök 1990–	igen 1990-	budapesti munkáscsalád	pártállami és külügyi karrier	1990 előtt: Szovjetunióban folytatott tanulmányok, karhatalmista tevékenység 1956-ban, pártfunkcionáriusi karrier, külügyminiszter (1989– 1990) 1990 után: parlamenti képviselő (1990-2010), pártelnök (1990–1998)
Orbán Viktor 1998. 07. 06. – 2002. 05. 17. 2010. 05. 29. –	Fidesz	35	igen	pártelnök 1993–2000, 2003–	igen 1990-	vidéki kispolgári család	pártalapítás Nagy Imre újratemetése NEKA-tárgyalások	1990 előtt: Bibó szakkollégium, pártonkívüli, a rendszerelváltás egyik vezéralakja 1990 után: parlamenti képviselő, frakcióvezető (1990–1993), pártelnök (1993–)
Medgyessy Péter 2002. 05. 27. – 2004. 09. 29.	MSZP	60	nem	nincs	nem	erdélyi református középosztály	pártállami karrier (KISZ, MSZMP, pénzügyminisztérium)	1990 előtt: párttag, titkosszolgálati ügynök, minisztériumi karrier, pénzügyminiszter (1986– 1987), miniszterelnök-helyettes (1987–1990) 1990 után: üzleti tevékenység a magán- és az állami szektorban (MFB, 1994–1996), pénzügyminiszter (1996–1998)
Gyuresány Ferenc 2004. 09. 29. – 2009. 04. 14.	MSZP	43	igen	megyei pártelnök 2004–	nem	vidéki munkáscsalád	KISZ-es múlt családi kapcsolatok	1990 előtt: KISZ-vezető 1990 után: üzleti élet, Medgyessy 2002-es kampánycsapata, gyermek- ifjúsági és sportminiszter (2003–2004)
Bajnai Gordon 2009. 04. 14. – 2010. 05. 29.	MSZP	41	nem	nincs	nem	vidéki pártállami középosztály	üzleti élet, személyes kapcsolatok	1990 előtt: egyetemi ifjúsági szervezetek 1990 után: üzleti élet, fejlesztéspolitikáért felelős kormánybiztos (NFÜ vezetője 2006–2007), önkormányzati és területfejlesztési miniszter (2007– 2008), fejlesztési és gazdasági miniszter (2008– 2009)

Forrás: Körösenyi et al. 2003, 381. felhasználásával készítették a szerzők.

3. táblázat. A miniszterek képviselői mandátuma és párttagsága az egyes kormányokban
(a kormányok „átpolitizáltságának” mértéke)

	Antall - kormány	Boros s- kormány	Horn- kormány	Orbán - kormány (első)	Medgye ssy- kormány	Gyurcs ány- kormány (első)	Gyurcs ány- kormány (másod ik)	Bajnai- kormány	Orbán- kormány (másod ik)	Orbán- kormány (harmadik)
Kormánytagok száma	18	18	14	17	16	18	15	16	10	11
Ebből képviselő	12	11	14	9	11	11	8	7	6	9
%	67	61	100	53	69	61	53	44	60	82
Ebből párttag	14	15	12	9	10	13	9	8	7	9
%	78	83	85	53	62,5	72	60	50	70	82

Forrás: Körösenyi et al. 2007, 112, valamint napisajtó, a parlament (www.mkogy.hu) és a Miniszterelnöki Hivatal (www.meh.hu) honlapja.

Megjegyzések: 1. A táblázat a kormányok megalakulásakor fennálló összetétele alapján készült; 2. kormánytagnak a miniszterelnököt, a minisztereket, valamint a tárca nélküli minisztereket tekintjük; 3. a második Gyurcsány-kormányánál kormánytagnak számoltuk a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség és az Államreform-bizottság vezetőjét is.

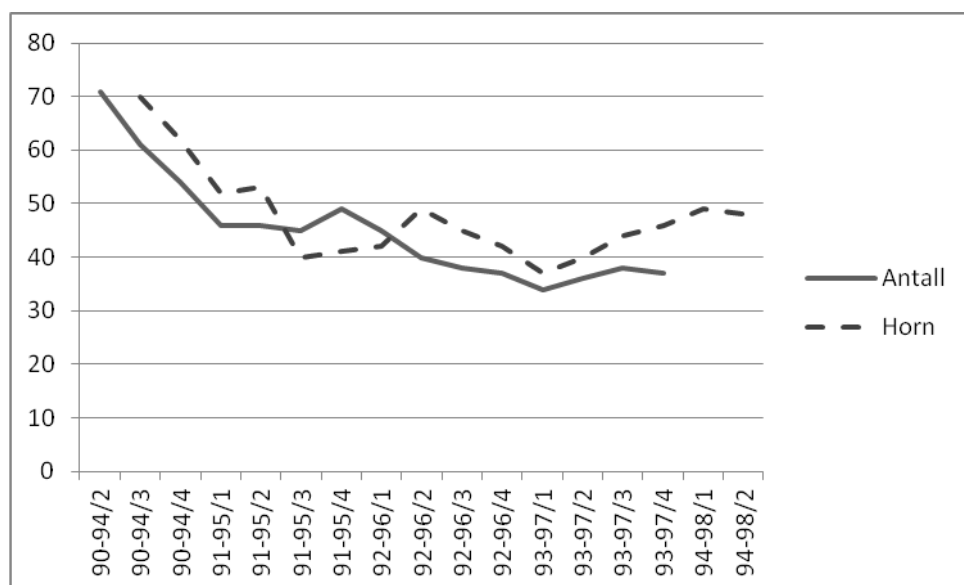
4. táblázat. Összefoglaló táblázat

	1. karrierút	2. párt-támogatás	3. Kormányzat működtetése	4. Népszerűség (kormányfőként)	5. Politika perszonalizációja
Antall	pártpolitikai	+	Miniszterelnöki kormány	csökkenő (-34)	-
Boross	(pártpolitikai)	+	miniszterelnöki kormány	csökkenő (n. a.)	-
Horn	pártpolitikai	+	miniszterelnöki kormány	csökkenő (-22)	-
Orbán 1.	pártpolitikai	+	prezidencializáló	csökkenő (-15)	+
Medgyessy	technokrata	-	miniszterelnöki kormány	csökkenő (-10)	+
Gyurcsány 1.	<i>Blitzkarrier</i>	+/-	miniszterelnöki kormány	emelkedő (+1)	+
Gyurcsány 2.	<i>Blitzkarrier</i>	+/-	prezidencializáló	csökkenő (-19)	+
Bajnai	technokrata	-	technokrata	stagnáló (0)	-
Orbán 2.	pártpolitikai	+	prezidencializáló	csökkenő (-10)	+

Forrás: szerzők, illetve a 4. oszlop adatainak forrása a Szonda-Ipsos fentebb hivatkozott adatai.

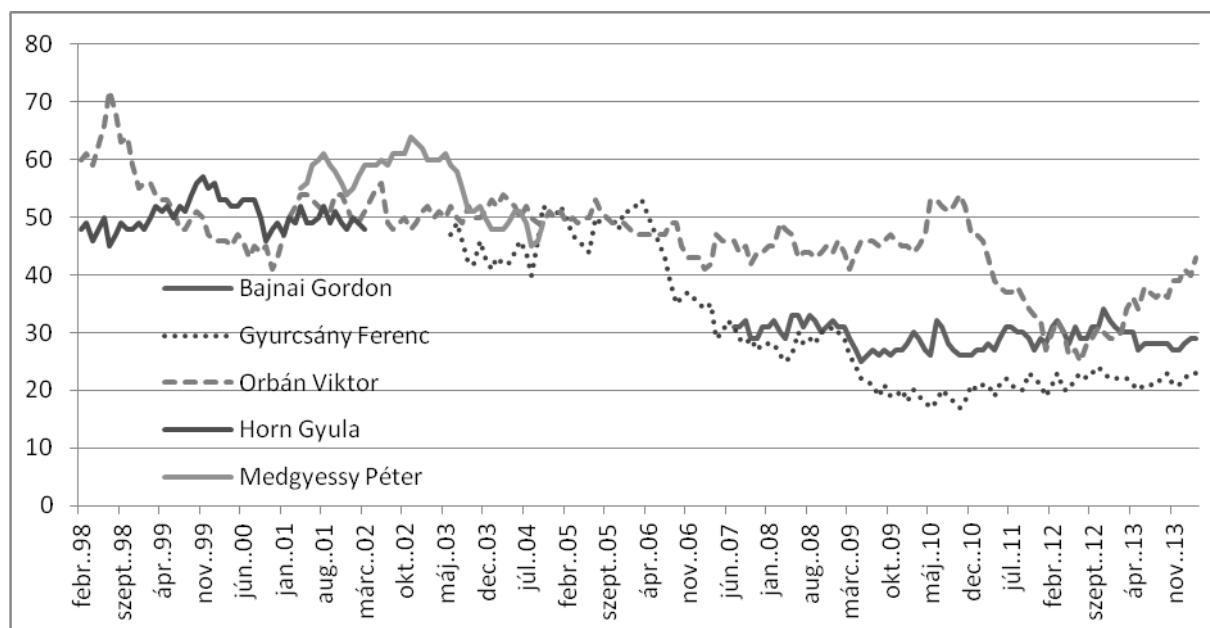
Megjegyzés: a 4. oszlopban zárójelben a kormányfőként mért első és utolsó személyes népszerűséget mérő indexérték közti különbség szerepel.

1. ábra. Antall és Horn kormányfő szimpátiaindexének összehasonlítása

Forrás: Magyarország Politikai Évkönyve sorozat (Demokrácia Kutatások Magyarországi Központja Alapítvány)

2. ábra. Kormányfők szimpátiaindexa 1998–2013 között

Forrás: Ipsos Zrt. adatközlése, <http://ipsos.hu/hu/partpref>